धातुरूप

किया के मूल रूप को धातु कहते हैं। धातुओ मे वचन, पुरूष और काल के अनुसार विभिन्न प्रत्तय जोडकर धातु रूप बनाते हैं। किया के द्वारा कार्य के साथ–साथ समय का भी ज्ञान होता है, जिसे काल या लकार कहते हैं।

लट् लकार (वर्तमान काल)

पुरूष	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथम पुरूष	ति	तः	अन्ति
मध्यम पुरूष	सि	थः	थ
उत्तम पुरूष	आमि	आवः	आमः

लङ् लकार (भूत काल)

पुरूष	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथम पुरूष	त्	ताम्	अन्
मध्यम पुरूष	स् (:)	तम्	त
उत्तम पुरूष	अम्	आव	आम

नोटः– धातु के पहले 'अ' उपसर्ग जोड़ा जाता है।

लृट लकार (भविष्य काल)

पुरूष	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथम पुरूष	स्यति	स्यतः	स्यन्ति
मध्यम पुरूष	स्यसि	स्यथः	स्यथ
उत्तम पुरूष	स्यामि	स्यावः	स्यामः

लोट् लकार (आज्ञार्थक–आदेश)

पुरूष	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथम पुरूष	तु	ताम्	अन्तु
मध्यम पुरूष	–	तम्	त
उत्तम पुरूष	आनि	आव	आम

विधिलिंग लकार (चाहिए के अर्थ में)

पुरूष	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथम पुरूष	ऐत्	ऐताम्	ऐयुः
मध्यम पुरूष	ऐः	ऐतम्	ऐत
उत्तम पुरूष	ऐयम्	ऐव	ऐम

भू (भव्) धातु

लट् लकार (वर्तमान काल)

पुरुष	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथम पुरुष	भवति	भवतः	भवन्ति
मध्यम पुरुष	भवसि	भवथः	भवथ
उत्तम पुरुष	भवामि	भवावः	भवामः

लृट लकार (भविष्य काल)

पुरुष	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथम पुरुष	भविष्यति	भविष्यतः	भविष्यन्ति
मध्यम पुरुष	भविष्यसि	भविष्यथः	भविष्यथ
उत्तम पुरुष	भविष्यामि	भविष्यावः	भविष्यामः

चर् धातु

लट् लकार (वर्तमान काल)

पुरुष	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथम पुरुष	चरति	चरतः	चरन्ति
मध्यम पुरुष	चरसि	चरथः	चरथ
उत्तम पुरुष	चरामि	चरावः	चरामः

लृट लकार (भविष्य काल)

पुरुष	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथम पुरुष	चरिष्यति	चरिष्यतः	चरिष्यन्ति
मध्यम पुरुष	चरिष्यसि	चरिष्यथः	चरिष्यथ
उत्तम पुरुष	चरिष्यामि	चरिष्यावः	चरिष्यामः

राम शब्दरूप

विभक्ति	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथमा	रामः	रामौ	रामाः
द्वितीया	रामम्	रामौ	रामान्
तृतीया	रामेण	रामाभ्याम्	रामैः
चर्तुथी	रामाय	रामाभ्याम्	रामेभ्यः
पन्चमी	रामात्	रामाभ्याम्	रामेभ्यः
षष्ठी	रामस्य	रामयोः	रामाणाम्
सप्तमी	रामे	रामयोः	रामेषु
सम्बोधन	हे राम!	हे रामौ!	हे रामाः!

मति शब्दरूप

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथमा विभक्ति	मतिः	मती	मतयः
द्वितीया विभक्ति	मतिम्	मती	मतीः
तृतीया विभक्ति	मत्या	मतिभ्याम्	मतिभिः
चतुर्थी विभक्ति	मतये	मतिभ्याम्	मतिभ्यः
पञ्चमी विभक्ति	मतेः	मतिभ्याम्	मतिभ्यः
षष्ठी विभक्ति	मतेः	मत्योः	मतीनाम्
सप्तमी विभक्ति	मतौ	मत्योः	मतिषु
सम्बोधन विभक्ति	मते	मती	मतयः

निबंध

विद्यालय

1. अस्माकं विद्यालयस्य नाम 'सेन्ट अलोयसियस विद्यालय' इति अस्ति।
2. तस्य भवनं विशालं, सुन्दरं च अस्ति।
3. एतस्मिन् विद्यालये बहवः छात्राः पठन्ति।
4. अत्र बहवः अध्यापकाः, अध्यापिकाः च सन्ति।
5. अत्र एकः प्रधानाचार्यः अस्ति।
6. विद्यालयस्य समीपे उद्यानम् अस्ति।
7. अस्माकं शालायाम् क्रीडांगणम् अस्ति।
8. अस्माकं विद्यालये पुस्तकालयः अपि अस्ति।
9. प्रतिवर्षे मम विद्यालयस्य परीक्षाफलम् श्रेष्ठः भवति।
10. मम विद्यालयम् अति प्रियम्।

मम मित्रम्

1. रमेशः मम मित्रम् अस्ति।
2. सः मम विद्यालये सहपाठी अस्ति।
3. सः अतीव चतुरः कुशाग्रः च अस्ति।
4. आवाम् मिलित्वा विद्यालयं गच्छावः।
5. सः सदैव स्वच्छगणवेशं परिधानं करोति।
6. सः परीक्षायां सदा प्रथमः तिष्ठति।
7. सः कदापि वृथा समयं न यापयति।
8. अर्धावकाशे आवाम् मिलित्वा एव भोजनं कुर्वः।
9. सः माम् अभ्यासे अपि सहायम् करोति।
10. अतः सः मम प्रियतमं मित्रम् अस्ति।